قضایی

صدور حکم قطعی در پرونده آتیه‌سازان مهر اکرام

پرونده موسوم به آتیه‌سازان مهر اکرام در دزفول با ۲۲۴۶ شاکی به رأی قطعی رسید. موضوع این پرونده، جذب سپرده‌های مردمی و اخلال در نظام اقتصادی از طریق فعالیت غیرقانونی یک شرکت در دزفول بود که حکم دادگاه درخصوص مجازات متهم و ردمال بر مبنای نرخ روز به شاکیان تأیید شد.

جنایی

قاتل پسربچه ۱۱ساله دستگیر شد

فردی که مهرماه امسال پسربچه ۱۱ساله‌ای را در کرمانشاه به قتل رسانده بود از سوی پلیس دستگیر شد. متهم که در خانه‌ای در یکی از محله‌های این شهر مخفی شده بود پس از دستگیری اعتراف کرد که به‌دلیل اختلافاتی که با خانواده پسربچه داشته، او را با ضربات چاقو به قتل رسانده تا از خانواده‌اش انتقام بگیرد.

همشهری در گفت‌وگو با یک حقوق‌دان به بررسی ابعاد حقوقی مرگ دلخراش سوگند می‌پردازد

نقش مدرسه در ماجرای سوگند

گزارش

محمد جعفری | روزنامه‌نگار | مرگ مشکوک سوگند، دانش‌آموز ۱۶ساله در کرمانشاه افکار عمومی را متاثر و جریحه‌دار کرد. همزمان بازداشت پدر و مدیر مدرسه سوگند نیز این پرونده را وارد مرحله تازه‌ای کرده است. سوگند چند روز پیش، پدرش به دنبال تماس مدیر مدرسه راهی آنجا شد و او را با ضرب و شتم به خانه برد، در جریان سقوط از خانه‌شان در طبقه پنجم جان باخت. اینکه سوگند از سوی پدرش به قتل رسیده یا دست به خودکشی زده و نقش مدیر مدرسه در آنچه اتفاق افتاده چه بوده، از مهم‌ترین سؤالات افکار عمومی درباره این پرونده دردناک است. در حالی که با دستور حمیدرضا کریمی، دادستان کرمانشاه، پدر سوگند به اتهام ضرب و جرح و فعلا قتل و مدیر مدرسه به‌دلیل قصور و سهل‌انگاری بازداشت شده، تحقیقات درباره علت و جزئیات دقیق مرگ سوگند ادامه دارد. اما حلقه مفقوده این ماجرا نقش آموزش و پرورش و مدیر مدرسه در وقوع این حادثه است. برای بررسی ابعاد حقوقی این ماجرا با یوکابد مشفقی، قاضی بازنشسته گفت‌وگو کردیم.

از نظر قانونی، مدیر مدرسه در قبال حفظ جان، امنیت جسمی و سلامت روانی دانش‌آموزان چه مسئولیت‌هایی دارد؟

مدیر باید در حدود وظایف و امکانات مدرسه، مراقبت متعارف از دانش‌آموزان را انجام دهد و به نشانه‌های معتبر خشونت یا خطر جدی بی‌اعتنا نماند. ماده ۳ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، تهدید سلامت جسمی یا روانی و امنیت طفل را از مصادیق وضعیت مخاطره‌آمیز می‌داند. در صورت وقوع حادثه برای دانش‌آموز، مسئولیت کیفری یا مدنی مدیر به احراز وظیفه، امکان اقدام، تقصیر و حسب مورد رابطه سببیت بستگی دارد.

اگر مدیر مدرسه از موضوعی درباره زندگی شخصی دانش‌آموز مطلع شود، آیا بدون بررسی شرایط خانوادگی و احتمال خشونت، مجاز به اطلاع‌رسانی به والدین است؟

اطلاع‌رسانی به والدین درباره امور دانش‌آموز، به‌خودی‌خود همیشه ممنوع نیست؛ اما اگر دانش‌آموز از واکنش خشونت‌آمیز والد بترسد، مدیر باید پیش از تماس، خطر را ارزیابی کند. تماس شتاب‌زده با فردی که احتمال می‌رود منشأ خطر باشد، ممکن است وضعیت را تشدید کند. درصورت وجود قرائن جدی، اولویت با ایمنی دانش‌آموز و ارجاع به مرجع حمایتی ذی‌صلاح است؛ اینجا، مسئولیت حقوقی مدیر به شرایط و پیامد رفتار بستگی دارد.

اگر سوگند از واکنش پدرش می‌ترسیده، آیا مدیر وظیفه داشته پیش از تماس با پدر، امنیت دانست؟

«قصور» یا «سهل‌انگاری» به‌تنهایی عنوان مجرمانه مستقلی نیست و ممکن است حسب مورد تخلف اداری، تقصیر مدنی یا ترک فعل کیفری باشد. ترک فعل وقتی وصف کیفری پیدا می‌کند که تکلیف به اقدام، امکان انجام آن و سایر عناصر جرم احراز شود. ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی در موارد مقرر، ترک وظیفه را در انتساب جنایت مؤثر می‌داند؛ ماده ۱۷ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان نیز خودداری از گزارش خطرهای مشخص را جرم‌انگاری کرده است.

اگر ثابت شود قصور مدیر در وقوع مرگ سوگند مؤثر بوده، چه اتهاماتی می‌تواند متوجه او شود و مجازات قانونی‌اش چیست؟

عنوان اتهام، به وظیفه مدیر، نوع تقصیر و رابطه آن با مرگ سوگند بستگی دارد.

اگر مرگ یا قتل دختر نوجوان ناشی از بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی یا رعایت‌نکردن نظامات از سوی مدیر باشد، ماده ۶۱۶ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی قابل بررسی است و مجازات آن حبس یک تا ۳سال و دیه درصورت مطالبه اولیای دم است.

ترک گزارش خطر نیز با شرایط ماده ۱۷ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، عنوان جداگانه‌ای دارد. البته انتساب هر اتهام نیازمند اثبات ارکان قانونی آن است.

دانش‌آموز را در نظر بگیرد؟

اگر مدیر از ترس دانش‌آموز و خطر آگاه بوده، باید آنها را در تصمیم خود لحاظ می‌کرد. ماده ۳ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، خطر برای امنیت یا سلامت طفل را وضعیت مخاطره‌آمیز می‌شناسد و ماده ۱۷، تکلیف گزارش خطر شدید و قریب‌الوقوع را پیش‌بینی کرده است. البته اینکه ترک این اقدامات برای مدیر مسئولیت ایجاد کند، به اثبات آگاهی یا تقصیر، امکان مداخله و رابطه رفتار او با نتیجه بستگی دارد.

اگر ادعای ضرب‌وجرح سوگند توسط پدر در محیط مدرسه صحت داشته باشد، مسئولیت قانونی مدیر و کارکنانی که شاهد ماجرا بوده‌اند چیست؟

ماده ۱۷ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، خودداری از گزارش جرم یا خطر شدید و قریب‌الوقوع علیه طفل را قابل مجازات می‌داند. اگر کارکنان امکان متعارف و ایمن جلوگیری از ادامه خطر داشته‌اند، ترک اقدام نیز ممکن است بررسی شود. مسئولیت کیفری هر شخص جداگانه سنجیده می‌شود و مسئولیت اداری نیز می‌تواند مستقل از آن مطرح باشد.

برخی روایت‌ها مدعی هستند که تماس مدیر مدرسه با پدر سوگند و گزارش دادن درباره ارتباطات این دختر باعث عصبانیت پدر و در نهایت این حادثه شده است. درصورت اثبات رابطه سببیت، می‌تواند برای مدیر مسئولیت کیفری ایجاد کند؟

امکان طرح مسئولیت کیفری وجود دارد، اما وقوع حادثه پس از اطلاع‌رسانی، به‌تنهایی تقصیر مدیر را ثابت نمی‌کند. باید وظیفه قانونی یا شغلی، آگاهی یا تقصیر، امکان اقدام و رابطه سببیت بررسی شود. ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی درباره تحقق جنایت بر اثر ترک وظیفه در شرایط مقرر قابل توجه است و اگر مرگ سوگند ناشی از تقصیر مدیر باشد، ماده ۶۱۶ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی نیز ممکن است بررسی شود.

عنوان حقوقی قصور و سهل‌انگاری مدیر در چنین پرونده‌ای چیست؟ آیا می‌توان این رفتار را مصداق ترک فعل مجرمانه دانست؟

یوکابد مشفقی، قاضی بازنشسته

داخلی

جنایتکار خانه وحشت اعدام شد

پرونده جنجالی خانه وحشت با رد توبه‌نامه متهم و اجرای حکم اعدام او، مختومه شد. به گزارش همشهری، آذرماه سال ۱۴۰۰وقتی مأموران پلیس برای دستگیری سارقی به نام سعید راهی مخفیگاه او شده بودند جسد دختری که در بین چندین کیسه نایلونی پیچیده شده بود و حدود ۴ماه از مرگش می‌گذشت در آنجا پیدا کردند. همچنین ۲دختر جوان که در وضعیتی اسفبار در این خانه زندانی شده بودند، از آنجا نجات یافتند. با دستگیری سعید معلوم شد که وی با فریب دختران فراری آنها را به خانه‌اش می‌کشاند و در آنجا مورد آزار قرار می‌داد. جسد پیدا شده در این خانه نیز متعلق به یکی از دختران فراری بود که در درگیری با سعید به قتل رسیده بود و وی در همه این مدت جسد نایلون‌پیچ او را در خانه نگهداری می‌کرد. در ادامه سعید به اتهام قتل به قصاص و به اتهام تجاوز به دختران فراری به اعدام محکوم شد. درحالی که اواخر مهرماه قرار بود حکم اعدام او اجرا شود، وی توبه‌نامه نوشت و اجرای حکم متوقف شد اما بعد از بررسی قضایی، توبه او تأیید نشد و به این ترتیب وی سحرگاه دیروز در زندان قزلحصار به دار مجازات آویخته شد.

رازگشایی از قتل شوهر

معمای قتل مردی که هدف ضربه چاقو قرار گرفته بود با اعتراف همسر او فاش شد. به گزارش همشهری، ۲۵آبان‌ماه مردی که به‌خاطر اصابت ضربات چاقو به بدنش به بیمارستان منتقل شده بود، جان باخت و تحقیقات پلیس آغاز شد. همسر مقتول می‌گفت که شوهرش برای خرید از خانه بیرون رفته اما ساعتی بعد با پیکری زخمی برگشته و نهایتا جان باخته است. وقتی معلوم شد که روز حادثه هیچ درگیری‌ای در آن منطقه رخ نداده، مأموران به همسر مقتول مشکوک شدند و وی سرانجام به جنایت اعتراف کرد. او مدعی شد که به‌خاطر بداخلاقی شوهرش وی را به قتل رسانده و تحقیقات از او ادامه دارد.

محبوبیت از نوع سیستم اقتصادی زنان قشقایی

در میان تمام اخبار و اتفاقاتی که سر از شبکه‌های اجتماعی درمی‌آورند و با موجی از لایک‌ها و بازدید روبه‌رو می‌شوند، یک ویدئو به شکل عجیبی در روزهای اخیر، بارها و بارها بازنشر شده است؛ سیستم اقتصادی زنان قشقایی. در این ویدئوی چند ثانیه‌ای توضیح داده می‌شود که زنان ایل، چطور بدون پول و قرارداد، یک سیستم اقتصادی راه انداختند تا تمام اهالی ایل بتوانند از داشته‌های اندکشان برای تولید لبنیات و الیاف استفاده کنند. بسیاری به این هوشمندی زنان ایل، دست مریزاد گفتند و آن را قابل الگوبرداری دانستند، برخی هم یادآور شدند که سنت قدیمی «واره» تنها محدود به زنان ایل نیست و از قدیم زنان روستا در سراسر ایران با ذکاوت و همیاری این سیستم را پیش می‌بردند.

وقتی مدرسه پناه نیست

بررسی علل وقوع ماجرای دردناک سوگند صیادی در گفت‌وگو با احمد بیگدلی، عضو کمیسیون اجتماعی مجلس

گزارش

رابعه تیموری | روزنامه‌نگار | سوگند صیادی پیش از آنکه به خانه برود، از ترس جانش به مسئولان مدرسه هشدار داده بود؛ هشداری که اگر جدی گرفته می‌شد، شاید سرنوشت این دختر نوجوان کرمانشاهی به شکل دیگری رقم می‌خورد. روایت‌های منتشرشده از این پرونده، حکایت از آن دارد که مسئولان مدرسه با اطلاع‌دادن موضوعی درباره زندگی شخصی سوگند به پدرش و بدون درنظرگرفتن اتفاقات احتمالی، موجب وقوع این اتفاق تلخ شدند و دفتر زندگی این دختر ۱۶ساله برای همیشه بسته شد. حالا که خبرها نشان از بازداشت پدر و مدیر مدرسه دارند، پرسش‌هایی که فراتر از محدوده یک پرونده جنایی است، پیش روی افکار عمومی قرار گرفت و بسیاری از نقش تسهیلگری مدرسه برای حل بحران‌های میان دانش‌آموزان و والدین صحبت کردند و برخی نیز خواستار تعیین تکلیف لایحه منع خشونت علیه زنان پس از گذشت نزدیک به ۲دهه شدند تا شاید قانون از تکرار چنین اتفاقاتی پیشگیری کند. بررسی ابعاد اجتماعی و قانونی این موضوع بهانه‌ای برای گفت‌وگوی همشهری با احمد بیگدلی، عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شد.

یک چرخه ارتباطی آسیب‌دیده

احمد بیگدلی وجود زنجیره ارتباطی مؤثر و کارآمد میان مدرسه، دانش‌آموز و خانواده را از ضروریات نظام تعلیم و تربیت و عوامل کاهش آسیب در نوجوانان می‌داند و می‌گوید: «متأسفانه چنین ارتباطی میان این سه‌ضلع آموزش‌وپرورش وجود ندارد و این گسست ارتباطی باعث می‌شود که در مسائلی مانند اتفاقی که برای سوگند پیش آمد، نهاد مدرسه به‌جای کاهش تنش و حل مسئله، به مشکلات دانش‌آموز دامن بزند.» این عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی به حساسیت شیوه برخورد با نوجوانان اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد: «طرح موضوعات و چالش‌های مربوط به دانش‌آموزان با خانواده یا بالعکس ظرافت‌ها و مهارت‌های روانشناسی خاصی می‌طلبد که در این موضوع جای خالی این مهارت‌ها به‌خوبی احساس می‌شود.»

کمبود مشاور متخصص

او ارتباط مناسب مدرسه با نهاد خانواده و اولیای دانش‌آموزان را در کاهش بروز آسیب‌های اجتماعی نوجوانان مؤثر می‌داند و می‌گوید: «کمبود نیروهای متخصص در مدارس باعث شده که این نهاد مهم نتواند با خانواده دانش‌آموزان گفت‌وگوی مؤثر و مناسبی داشته باشد.» این نماینده مجلس، دادن مشاوره‌های تخصصی در برخورد با دانش‌آموزان را از وظایف مربیان و مسئولان مدارس برمی‌شمرد و توضیح می‌دهد: «پدر و مادر، آموزش‌وپرورش را فقط مرجع آموزش آکادمیک به فرزندانشان نمی‌دانند و به‌نوعی انتظار دارند مسئولان و مربیان مدرسه در کاهش آسیب‌ها و نابهنجاری‌های اجتماعی دانش‌آموز هم در کنار آنها باشند و مانند راهنمایی دلسوز به حل چالش کمک کنند. البته انتظار آنها هم بیراه نیست و در یک نظام تعلیم و تربیت سالم و کارآمد، مربیان مدارس باید علاوه بر آنکه برای دانش‌آموز نقش راهنما و آموزشگر را ایفا می‌کنند، به خانواده هم شیوه تعامل و برخورد مناسب با فرزندانشان را آموزش دهند.» بیگدلی تحلیل این موضوع بدون درنظرگرفتن محدودیت‌ها و واقعیات زندگی معلمان و مربیان مدارس را کتمان واقعیت‌های موجود جامعه ذکر می‌کند و می‌گوید: «البته نباید این موضوع را از قلم بیندازیم که معلمان و مربیان مدارس در شرایطی می‌توانند نقش مشاوره‌ای خود را به‌درستی ایفا کنند که زندگی شخصی‌شان از حداقل رفاه برخوردار باشد و دغدغه‌های معیشتی و مشکلات زندگی به بزرگ‌ترین چالش آنها تبدیل نشود.»

لایحه امنیت خانواده نهایی شد؟

این عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی، پیگیری لایحه منع خشونت علیه زنان و امنیت خانواده را از اقدامات این کمیسیون در کاهش بروز آسیب‌های اجتماعی پیرامون امنیت زنان و دختران عنوان می‌کند. او لزوم وضع قوانین پیشگیرانه را در کاهش اتفاقاتی که امنیت و سلامت دختران و زنان را به مخاطره می‌اندازد، مؤثر برمی‌شمرد و توضیح می‌دهد: «لایحه امنیت خانواده که بیش از ۱۰ سال در مسیر رفت‌وبرگشت بین مجلس و دولت بود، اکنون به مرحله نهایی رسیده و اگر هیأت رئیسه مجلس آن را در اولویت رسیدگی قرار دهد تا به قانون تبدیل شود، می‌تواند در کاهش چنین فجایعی نقش مؤثری داشته باشد.» او رویکرد این لایحه را پیشگیری ذکر می‌کند و توضیح می‌دهد: «در این لایحه به‌جای تمرکز بر جرم‌انگاری و وضع قوانین تنبیهی برای شخص خاطی و مجرم، اصل را بر پیشگیری قرار داده‌ایم و در این زمینه برای هر یک از دستگاه‌های مؤثر در کاهش آسیب‌های اجتماعی تکلیف و مسئولیتی تعیین کرده‌ایم.» بیگدلی موازی‌کاری در سازمان‌ها و نهادهای مؤثر در کاهش آسیب را از آفت‌هایی می‌داند که کارایی و تأثیرگذاری اقدامات و برنامه‌های پیشگیرانه را کاهش می‌دهد. این عضو کمیسیون اجتماعی نظارت نهاد ریاست‌جمهوری یا یکی از کمیسیون‌های تخصصی را بر برنامه‌های نهادهای مسئول ضروری می‌خواند و می‌گوید: «زمانی عملکرد این دستگاه‌ها به ثمر می‌رسد که ناظر مستقلی بر اقدامات آنها نظارت داشته باشد و از موازی‌کاری، اهمال و کم‌کاری این نهادها پیشگیری کند.»

مکث

مدیر مدرسه، تسهیلگر یا ضابط قضایی؟

فهیمه طباطبایی | روزنامه‌نگار |

روایت تلخ درگذشت سوگند صیادی و نقش مدیر مدرسه در این ماجرا، بار دیگر ثابت کرد که گزینش و استخدام معلمان و نحوه انتخاب مدیران مدارس در نظام آموزشی ما چند حفره و مشکل اساسی دارد که مدیران ارشد این وزارتخانه در تمام دولت‌ها تن به اصلاح یا تغییر آن نمی‌دهند.

اول اینکه هنگام گزینش، سلامت روحی و روانی معلمان که قرار است در طول ۳۰ سال خدمت تعامل مستقیم با صدها دانش‌آموز داشته باشند، چندان جدی گرفته نمی‌شود و مورد ارزیابی و رصد قرار نمی‌گیرد و دوم آنکه آنها در طول آموزش دبیری و خدمت خود با روش‌های مشاوره و تربیتی کمترین آشنایی را پیدا می‌کنند و دقیقا به همین علت است که شاهد وقایع تلخ مثل تنبیه بدنی، ترک تحصیل به‌خاطر عدم‌شناخت توانایی و استعداد دانش‌آموزان و اتفاقات تلخی مانند آنچه بر سوگند صیادی رفت، هستیم.

در این مورد خاص، مدیر مدرسه به جای آنکه خود را در جایگاه تسهیلگر و مشاور تربیتی ببیند و درصدد حل مسئله و آسیب دانش‌آموز برآید، احساس وظیفه کرده که باید گزارش کاملی از وضعیت آسیب دانش‌آموز به پدرش بدهد و او را در جریان کامل جزئیات قرار دهد بدون اینکه به تبعات این گزارشگری فکر کند. او نقش اصلی خود را فراموش می‌کند یا اصلا آن را نادیده می‌گیرد و نقطه اوج بحران دقیقا همین جاست.

چه زمانی قرار است نظام فعلی گزینش و آموزش معلمان و مدیران مدارس که بعد از والدین در شکل‌گیری و رشد کودکان و نوجوانان آن هم برای ۱۲سال مستمر و پیاپی نقش اساسی و مهمی دارند، اصلاح شود؟ چه زمانی قرار است مدرسه به جایگاه اصلی و اساسی خود که مکمل پرورشی و تربیتی نظام خانواده و حتی فراتر از آن است، برگردد؟ برای پاسخ به این سؤالات باید اقدام‌های جدی در روند این فرآیندها ایجاد شود.